

THE HINDU RELIGION.

హిందూ మతము.

RE PRINTED FROM
THE HINDU REFORMER.

BY

M. BUTCHIAH PANTULU.

PRINTED AT "SREE RAJAH RAM MOHAN ROY PRESS."

No. 48. Vellalar Street. Purasaivankam,

MADRAS.

May 1889.

హిందూ మతం.

[illegible]

చార్యాకమతసిద్ధాంతము

ఇదిచాల పురాతనసిద్ధాంతము. ఇప్పుడుదీని నవలంబించుచున్న ధారణముగా నెవరునులేరు. దీనిలో పృథివి, అప్పు, తేజము, నాయువు, నాలుగుభూతములు మూలకారణములు. కొన్ని పదార్థములు యోగములన మైకగుణముకలిగినట్లు ఈ నాలుగుభూతములు శరీరమునుధరించుచున్నట్లుగా నేజ్ఞానముపుట్టుచున్నది. ఇవి నశించినతోడనే జ్ఞానమును శింశుచున్నట్లు జ్ఞానమునుకలిగియున్న శరీరమే అత్తయనబడును. శరీరముకంటె భిన్నమైనయాత్మ కలదనుటకు నిదర్శనము గానబడదు. మానవులుపొందవలసినసుఖము ఇందియసుఖము. వారుపొందగలనరకము ప్రాపంచికకారణములవలనకలుగు ప్రాపంచికపాపము. ప్రపంచ సంబంధియగు రాజునే తన సర్వాధికారిగాను, శరీరజియోగమునే మోక్షముగాను, భావింపుదును.

జైమినిసిద్ధాంతము లేక పూర్వమీమాంస.

ఇది యన్నిటికంటె చాల పురాతనము. దీనిసిద్ధాంతములను బ్రాహ్మణులవలంబించవలసినవాడుగా నున్నారు. శంకరాచార్య ప్రణీతములగు తాత్పర్యబ్రహ్మ(ఉత్తరమీమాంస)మునకుపూర్వపుదగుటచే దీనిని పూర్వమీమాంసమనిచెప్పుదురు. దీనిసిద్ధాంతము లెవ్వయనగా — (౧) ప్రపంచముయొక్క మూలమిద్యగాదు. (౨) దానికి ఆద్యంతములులేవు. (౩) వేదములు ఆద్యంతములులేనివి; అవి నీతిమతబోధకములు. (౪) స్వర్గము నరకము అను రెండు స్థలములుగలవు. (౫) అత్త ఆద్యంతములులేనిది. (౬) తమతమ కర్మానుసారముగ ఆత్మలకు పునర్జన్మముగలదు. (౭) యజ్ఞములను, వేదములను, సత్సత్వములను, చేయుటవలన ఆత్మలకు స్వర్గము లభించును. (౮) యజ్ఞములను స్వర్గమునేగాక ప్రాపంచికసుఖములనుగూడనిచ్చును. (౯) వేదములను అనుసరించుటకు అగత్యమైన జ్ఞానముకంటె నెక్కుడుజ్ఞానమనకు పోనియనికట్టులో నాత్మను పెట్టవలెను. మిగిలిన యంశములలో తనయిష్టునుసారముగా మానవుడు సదుపవచ్చును. (౧౦) బ్రాహ్మణ త్పత్రియ వైశ్యులకువ్రతమే యజ్ఞాదికర్తవ్యములను జేయుట కధికారముగలదు.

• ఈపై సుదహరించినవి ముఖ్యసిద్ధాంతములు - ఈమతస్థాపకుడై జైమినాచారి యజ్ఞములను చేయవలసినపద్ధతిని వివరముగాఁ దెలిపియచ్చాడు. దాని నిచ్చట ప్రాయుట యనావశ్యకము.

బౌద్ధ మతము.

శ్రీస్తుశకమునకు ౬౦౦ సంవత్సరముల క్రిందట బౌద్ధునివలన ఈమతము ప్రాపింపఁబడినది. ఈ మతముయొక్క ముఖ్యసిద్ధాంతము లెవ్వియనన :- (౧) బాధయునికి. (౨) బాధకుకారణము కామము. (౩) కామము నణఁచుటచేత బాధ నివారణమగును. (౪) దానినణఁచుటకు జ్ఞానము జ్ఞానము. (౫) ఈ జ్ఞానమును సంపాదించుటకు మానవుడు, (అ)క్రమమైనభక్తిని, (ఆ)క్రమమైనయభిప్రాయమును, (ఇ)క్రమమైనమాటను, (ఈ)క్రమమైనసిద్ధాంతమును, (ఉ)ఆహారసంపాదనమునకు క్రమమైనసాధనమును, (ఊ)క్రమమైనయత్నములను, (బు)క్రమమైన జ్ఞాపకమును, (బూ)క్రమమైన ధ్యానమును, అభ్యాసము చేయవలయును. ఈయెనిమిదియు మోక్షసాములని చెప్పఁబడుచున్నవి. బాధానివృత్తికే మోక్షమనిపేరు.

బౌద్ధులు (౧)మాధ్యమికులనియు, (౨)యోగాచారులనియు, (౩) సూత్రాంతికులనియు, (౪)వైభాషికులనియు నాలుగు తెగలుగా నున్నారు.

(౧) ఉనికిగలసర్వము ఈ షత్కాలముండునది గనుక ఏదియును కలుగనిచ్చుటకు సాధనమైన పదార్థముగాదనియును, ఉనికిగలదంతయు యూహయనియును, ఈ యూహలన్నియు అంతమునొందినపుడు మోక్షమాపకమైన అంత్యనాశనము కలుగుననియును. (౨) పునర్జన్మనాశనముగా బాధకంటె వేఱుకాదనియును మాధ్యమికులు.

తమములో నున్నదంతయు ఈ షత్కాలము.

దు పదార్థము చిరకాలముండు నదిగా

గా నేయదృశ్యమగుననియును, వారితా

బౌద్ధ స్తమించునపుడు ఆకాశముగా

హస్తములందు నెమలియికల నుంచుకొని పరుగు. దాతయింటివాకిట నిలుచుండియె నీటినిగాని అన్నమునుగాని చేతిలోనుంచుకొని పుచ్చుకొనెదరు. వీరు స్త్రీలు గొప్పజ్ఞానమును బడయఁజూరని చెప్పెదరు. మొదటితెగవారందుకు భిక్షముగా జెప్పదురు.

సాంఖ్య మతము.

కపిలకృతంచైన నాస్తికసాంఖ్యమని, పతంజలికృతంచైన యాస్తికసాంఖ్యమని, సాంఖ్యమతము ద్వివిధము. శ్రీసునకు పూర్వము ఏడవతత్వాని

యోగాచారులు బాహ్యపదార్థములు శూన్యమని యొప్పుకొనినను
లోపలిపదార్థమును శూన్యమని యొప్పుకొనరు. అనఁగా, మనస్సుంబంధమైన
యద్భుతములు నిరాధారములై నవనియనరు. జ్ఞానము దానియొక్క సూత్ర
మనియును, తనంతటతానే పోషించుకొనునది అనియును, స్వతః తానుప్ర
కాశించునది అనియును, తెలిసికొనుటయే జ్ఞానమనియును, వారిసిద్ధాంతము.
జ్ఞానమువలన నిరాకరింపఁబడు నదేదియునులేదు. జ్ఞానమునకుమించిన తెలివి
యులేదు. కర్తయైన తెలివికిని కర్తయైన తెలివికిని నడుమనుండెడి యెడతె
గని యాలోచనవలన కరంగిపోవునట్టి మాయయై యున్నది.

బాహ్యప్రపంచములేదను వాదమునిస్సారమైనదనియును, దృశ్యమగు
చుండిన బాహ్యప్రపంచమున్నదనియును, అది యూహవలన కలుగు అన
మాన సమయములందు ఒకకాలము మొదలు మఱియొక కాలమువఱకును
దునది కాదనియును, సాత్రాంతికుల యభిప్రాయము.

సాత్రాంతికుల యభిప్రాయములలో దాదాపుగా నన్నిటిని వైభ
షికు లొప్పుకొనుచున్నారు. బాహ్యపదార్థము లూహింపఁదగినవే యనుట
యసంగతమనియు, పదార్థములు ఇంద్రియములచే గ్రహింపఁదగినవి కొన్ని
గాను, మనస్సుచే గ్రహింపఁదగినవి మఱికొన్ని గాను ఉన్నవనియును, ఇంద్రి
యములచే గ్రహింపఁబడినవి ఋజువుచేయుటకు శ్రేష్ఠమైన పద్ధత్యు
యును, వారితత్పర్యము.

ఆ గ్న త సి ధ్ధాంతము.

ఈ సిద్ధాంతము నవలంబించువారు జైనులు. వారు సమస్తమును
లులేనివి; అ
కు నదియేయను బాధసిద్ధాంతము నంగీకరింపరు. ఆసిద్ధాంతవ
ములుగలవు. (౫) అనుని చెప్పచు బాధులు చెప్పనట్లుగా ప్రత్యక్షముగా
ముగ ఆత్మలకు పునర్జన్మముగలయు, పదార్థముండుచోట ప్రత్యక్షము లేకు
ర్తములను, చేయుటవలన ఆత్మలకుగ క చర్యలన్నియు అంతమును పొందివ
స్వర్గమునేగాక ప్రాపంచికముఖములనుగ లెట్లొనర్చునగా:-
అనుసరించుటకు అగత్యమైన జ్ఞానముకంటె నెక్కుడుజ్ఞానము నకు పోనిదెన్న
నికట్టులో నాత్మను పెట్టవలెను. మిగిలిన యంశములలో తనయిష్టానుసారము
ముగా మానవుడు నడువ వచ్చును. (౧౦) బ్రాహ్మణ త్పత్రియ వైశ్యులకును
తమే యజ్ఞాదికర్తములను జేయుట కధికారముగలదు.

ఈవై నుదహరించినవి ముఖ్యసిద్ధాంతములు - ఈమతస్థాపకుడైన
జైమినాచారి యజ్ఞములను చేయవలసినపద్ధతిని వివరముగాఁ దెలియ

చమునకుఁబోవును. (౫) క్రమమైనబుద్ధియు, క్రమమైన జ్ఞానమును, క్రమమైన నడతయుకలిగిన వానికి, జన్మరాహిత్యముకలుగును. (౬) అంతరాములములను తేనట్టులైన సర్వవిషయములను తెలిసికొనఁగోరును. గనుక ఆ జ్ఞానసంపాదనమునకు అంతరాయములు తగ్గినట్టులైన ఆత్మ సర్వదర్శియగును. క్రమమైనబుద్ధి, క్రమమైనజ్ఞానము, క్రమమైననడత, యీ మూడింటివలనను అంతరాయములు తగ్గిపోవును. (౭) నింద్యమైన పనులను మానుటయు, క్రమమైననడత. (౮) కష్టములన్నిటిని ఓర్పుతో సహించుటయు క్రమమైన నడత. (౯) కష్టములను గుఱించి జైనుఁడు చెప్పినదానిని అంగీకరించుట క్రమమైనబుద్ధి (౧౦) తప్పులు, ఇచ్చలు మొదలగువానిని వశపఱచుకొనిన ఆత్మ సర్వదర్శియైన జైనుఁడగును. అట్టి జైనులు ఒకరితరువాతనొకరు సర్వదా వచ్చుచుందురు. ఈ జైనులద్వారా నేర్చుకొనుటవలనను, వారిగ్రంథములను విశ్వసించుటవలనను, మానవులు క్రమమయినబుద్ధిని, క్రమమయిన నడతను, క్రమమయిన నడతను, పొందుదురు. (౧౧) సంపూర్ణత్వము నొ

ములెదని యివలు గాని -- -- --
 పదార్థముయొక్కయు, ఆత్మయొక్కయు, ఉనికినిగురించి చెప్పిన సంకతియైనను ఒకవిధముగ నిజమని వారి యభిప్రాయము. దీనికి దృఢాంతము. రూపమునుబట్టి విచారించగా, పదార్థమునకు ఉనికిలేదు. మనకు శ్రమగు పదార్థములు చేయఁబడిన వివిధపరమాణువులఁబట్టి విచారింపగా పదార్థమునకు ఉనికిగలదు. దీనికి నిదర్శనము:—ఘటము శాశ్వతపదార్థము లేదు. దానిని ఘటాకారములోనుంచిన పరమాణువులు శాశ్వతములు. ౨) ఈమతావలంబకులైన జైనులు శ్వేతాంబరులని, దిగంబరులని, ద్వివిక్రములని మొదటివారు భిక్షవలన జీవించుదురు. వెండ్రుకలను తీసివేయుదురు. ఓర్పుగలిగియుందురు. ఏకాంతముగా నుండఁగోరుదురు. వెండవతెగవా వెండ్రుకలను దీయుదురు. హస్తములందు నెమలియీకల నుంచుకొని నడుచుదురు. దాతయింటివాకిట నిలుచుండియే నీటినిగాని అన్నమునుగాని చేర్చుకొనుచుకొని వుచ్చుకొనెదరు. పీరు స్త్రీలు గొప్పజ్ఞానమును బడయఁబాని చెప్పెదరు. మొదటితెగవారందుకు భిన్నముగా జెప్పుదురు.

సాంఖ్యమతము.

కపిలకృతఁడైన నాస్తికసాంఖ్యమని, పతంజలికృతఁడైన యాస్తికసాంఖ్యమని, సాంఖ్యమతము ద్వివిధము. క్రీస్తునకు పూర్వము ఏడవశతాబ్దమునో, లేక ఎనిమిదవశతాబ్దముననో, కపిలుఁడు జనించెను. సంఖ్యయనువి

పదమునుండి సాంఖ్యము అనుపదము పుట్టినది. కపిలునిచేస్తాపింపబడినవ
 తసిద్ధాంతములెవ్వియనగా:--(౧)లేనిదానిని సృజించుటగానిఉన్నదానినినశిం
 పఁజేయుటగానిలేదు. లేనిదేవిధముగానును సృజింపబడఁజాలదు. ఏలనగా,
 ఉన్నవస్తువునుబొత్తిగా నశింపఁజేసినట్లుగానిలేక లేనిదానిని సృజించినట్లుగా
 నివారును చూచియుండలేదు. (౨)ప్రత్యక్షప్రమాణము, అనుమానప్రమాణ
 ము, శబ్దప్రమాణము అని ప్రమాణము త్రివిధము. ప్రత్యక్షప్రమాణమువలనఁ
 జెలియఁదగినచోటదానిద్వారా జెలియఁబడఁజాలని పదార్థముబొత్తిగా లేన
 టులే ప్రత్యక్షప్రమాణమునకుబాధకము. (అ)ఇంద్రియనాశనము. (ఆ)ఎదో
 యొక ఇంద్రియేచ్ఛమనస్సు నాక్రమించుకొనుట. (ఇ) నూత్నత. (ఈ) దూర
 ము. (ఉ)సామీప్యము. (ఊ)మహత్తు. (౩)ప్రకృతి,(ఉపాదానకారణము),
 పురుషుడు(ఆత్మ),అనురెండువస్తువులేసృజింపబడనివి. ప్రకృతివృద్ధినొందుట
 మగాని క్షీణించుటకుగాని శక్తిగలిగియున్నది. ఆత్మకట్టిశక్తిలేదు. వేర్వేరుగ
 జనించినఆత్మలనేకములు గలవు. (౪)ప్రకృతి,సాంఖ్యుల సిద్ధాంతప్రకారము
 పరమాణువులసముదాయముగాదుగానిసర్వవ్యాపకత్వముగలది. సత్త్వరజస్త
 మముల సెడిమూడుగుణములనుగలిగియున్నది. సత్త్వమనగానుభిము, యోగ్య
 ము, రజస్సనగా చుఱుకుతనము, దుఃఖము. తమస్సనగా మోటుతనము, ఉపేక్ష.
 ఈ ప్రపంచము ఈ మూడుగుణములను కలిగియున్నది. అపరిమిత విధములే
 నస్థితులందున్నప్పటికిని ప్రతివస్తువును ఆగుణములను కలిగియున్నది. దీనిక
 చృష్టాంతము:--ఒకడుతనకొక జాడిదొరికిన సంతోషించును. దానినితనదగ్గ
 రనుండి యితరులు తీసికొనిరేనిదుఃఖమునుపొందును. దానియక్కఱలేనివా
 డు ఉపేక్షచేయును. (౫)ప్రకృతి, పురుషుడు కలిసినపుడు(అట్లుకలియుట
 ఆకస్మికముగా సంభవించును.)మహత్తు లేక తెలివి జనించును. అదిఆత్మయొ
 క్కయిట్టానుసారముగకాదు. ఏలననగా. --ఆత్మకు ఇచ్చలేదు. అవిరెండు
 సమీపించినందుననే కలుగుచున్నది. చలింపని నూదియంటురాతిని సమీపిం
 చినపుడు ఇనుముచలించినట్లుగానే ప్రకృతిఆత్మను సమీపించినపుడు జ్ఞానము
 పుట్టును. అనగా జ్ఞానమనునది యొకపదార్థము. అది ఆత్మ, ప్రకృతితోక
 లిసినపుడు కలుగును. (౬) ప్రపంచమునందు ఉద్దేశము కనబడుచు
 న్నది. గనుక జ్ఞానముతో దాని నుద్దేశించినవాఁడున్నాఁడనుటకు వీలులేదు.
 ఒకయింటి సామగ్రిలన్నియుక్రమముగానేర్పఱుపబడినపుడు ఆసామగ్రిలు
 తమంతటతాముకలిసి గృహముకాఁజాలవు. గనుక శిల్పిచేసినట్లొప్పుకొనుట
 వాస్తవమే. రసవాదపదార్థము లితరకర్తతో సంబంధములేకయే కొ
 న్నియాకారములగునటులు, అవయవపదార్థములు తమంతటతాముకలిసి

మనన, ధ్యానములవలన సిద్ధించును. తనతత్వములను తనభర్త
 చిహ్నయెడల స్త్రీ వానిసమీపమున కెటులపోవుదేశింపదో, లేక వేషము
 నస్త్రీ తన భాగమునాడి నాట్యస్థలమునుండి యెటులపోవునో, ఆవిధ
 గానే తనతప్పిడముల నాత్మకనుగొనగానే ప్రకృతి దానినుండి విడిపించు
 వును. (౮) ప్రకృతివలన మొదటజనించినపదార్థము మహత్తని లేక తెలియని
 పరకే చెప్పియున్నాను. ఆ మహత్తునుండి అహంకారము, (నేనుఅని
 యుట). అహంకారమునుండి తన్మాత్రములును, (శబ్ద, స్పర్శ, రూప,
 గంధములు పంచతన్మాత్రములు). ఇంద్రియములును ; (త్వక్, చక్షు,
 శ్రవణ, జిహ్వ, ఘ్రాణములను జ్ఞానేంద్రియములయిదు. వాక్పాణిపాద
 యూపస్థములను కర్మేంద్రియములయిదు. మనస్సుతోఁగూడనేకాదశేం
 ద్రియములనంటును). ఇంద్రియములనుండి సూక్ష్మభూతములును, వానినుం
 ధ్యులభూతములును, జనించెను. మహత్తునుండియు, అహంకారమునుం
 ద్రియము, భూతములు జనించెననిచెప్పినపుడు మనకు వెలుపలనుండిన ప్రపం
 చము కొద్దిగానున్నను, ప్రపంచము మనలోనే సృష్టియైనదనియును, మన
 మాదు ప్రపంచము మనయూహలోనే యున్నదనియును, వారి తాత్ప
 ర్యముగా నేను భావించుచున్నాను. (౯) ప్రతిజన్మ మనకు నున్న
 స్థూలశరీరముగాక సూక్ష్మభూతములచేఁజేయబడిన లింగశరీరము ఒకటి
 యును. ప్రకృతిని సంపూర్ణముగా త్యజించువఱకు అనఁగా మోక్షము లభిం
 చెను, లింగశరీరము ఆత్మనను సరించియుండును. (౧౦) బాధ సంపూర్ణ
 గా నశించెనేని మానవునికి సంపూర్ణాంతము కలుగును. ఆత్మప్రకృతిని
 పూర్ణముగా త్యజించినపుడు తానుగానుండి ఏపనినిచేయక శాశ్వతమైన
 జ్ఞాని అనుభవించుచుండును. సన్తార్థప్రవర్తనవలనగాని లేక మతకర్త
 ను చేయుటవలనగాని ఇట్టి ముక్తిదొరకదు. సాంఖ్యమతజ్ఞానమేకలిగి
 గానే దొరకును. కపిలుఁడు వేదములను బొత్తిగా నిర్లక్ష్యము చేయ
 మాని వానిని పొరపాటు లేనివానినిగా తలఁచియుండలేదు.

ఆ స్తికసాంఖ్యమతము.

ఈ మతస్థాపకుఁడు పతంజలి. ఈయనక్రీస్తుకు పూర్వము ౨౦౦ -
 త్సరములక్రిందట జీవించియుండెను. నాస్తికసాంఖ్యులు చెప్పనట్లుగా
 సంపన్నుడైన పదార్థములు కెందుగావనియు, భగవంతుడు, ఆత్మ, ప్రకృ
 తి మూడుపదార్థములనుటయందే ఆస్తిక నాస్తికసాంఖ్యులకు భేదము.
 వంతుడుప్రకృతివలనచలించువాఁడుగాఁడు. ప్రకృతినికలియుటచే జనిం

యోగము. (౫) ప్రత్యాహారము. (౬) ధారణము. (౭) ధ్యానము. (౮) సమాధి అనునీ యోగసాధనములగు యెనిమిదింటిని వాడుక చేయవలయును. యోగ మేవిధమున చేయవలయునో యదివివరముగా న్రాయఁబడియున్నది. యోగాభ్యాసము చేయువాడు సన్తార్థమును, బాధపెట్టుకుండుటయును నిజమును, (కామాది నిగ్రహమును), దొంగిలింపకుండుటయును, పరధనాపేక్ష లేకుండుటయును, వేదవాక్యములను చదువుటయు, పరిత్రత, తృప్తి తపస్సు, తన్ను నశపరచుకొనుట, వీనిని సంపాదించుచు, తనమనస్సున బ్రహ్మమందు లియ్యముచేయవలయును. లాభమునుకోరి యీవిధముగా యోగాభ్యాసము చేసినవారికి గొప్పలాభములను, దేనిని కోరక చేసినవారికి శాశ్వతమోక్షమును యోగమిచ్చును.

అ ద్వై త మ త ము.

ఈమతస్థాపకుఁడు శంకరాచార్యులు. ఈయనక్రీస్తుశకము ఎనిమిది శతాబ్దమునజీవించియుండెను. ఈమతస్థాంతంబు లెవ్వియనఁగా — (౧) సమయిట్టి ఉనికిగలిగిన, పదార్థ మొక్కటియే. అది బ్రహ్మము. కేవలజ్ఞానాన మై, ~~అతఁడు~~ సలక్షణ సున్నాను. బ్రహ్మచేతగాని హద్దుకలిగి ~~అతఁడు~~ (ఉత్తరవిగాహనమునకు పూర్వము) (౨) మాయ మాయగా

యమునందును మాయ నివసించియున్నది. అయితే, ప్రథమపురమనియందు
 జ్ఞాన మాయ సత్వగుణము నే గలిగియుండి, “మాయ” అనఁబడుచున్నది. మాన
 వహృద్భూయమునందలి జీవముతో కలిసియుండిన మాయ మిగిలిన రజస్తమో
 గుణములను చెంటినికలిగినదై “అవిద్య” అనఁబడుచున్నది. (౭) జీవుడు అవిద్య
 తోఁగలిసియున్నవఱకుఁగనిగిగల సత్వపదార్థమునకును, తానుచూచుచున్నట్టి
 మితరసకలపదార్థములకును, తానుభిన్నమనిభావించును. (౮) అవిద్య జ్ఞానము
 చేతనశింపఁజేయబడును. ధ్యానము, పాపకృత్యములచేయునుండుట, సంధ్యావం
 నాదికర్తలనుచేయుట, మొదలు గాఁగలకృత్యములవలన జ్ఞానములభించును.
 అవిద్య నశించినట్లుగానే జీవునకు బ్రహ్మైక్యముగలుగును. ఇదియే మోక్షము.
 (౯) అవిద్యననుసరించియున్న వరకు తనకుదృశ్యమగుపదార్థము సత్వమనితల
 విపురుషుడైవముండినటుల నడచుట ప్రతిమానవునికివిధి. సత్వము తెలిసినత
 రవాతనే ద్వైతాభిప్రాయము నశించును. (అనగా ద్వైతపదార్థమునందలి
 పద్దుకమునశించును).

రా మా ను జ మ త ము.

క్రీస్తుశకము పదుమూడవ శతాబ్దమునం దవత్తరించెడు నశరీర
 యుల సిద్ధాంతంబుగాక సూక్ష్మఘాతములచేఁజేయబడిన లింగశరీరము ఒకటి
 మూడుపదార్థసంపూర్ణముగా త్యజించువఱకు అనఁగా మోక్షము లభిం
 పవీరీకు, లింగశరీరము ఆత్మననుసరించియుండును. (౧౦) బాధ సంపూర్ణ
 ముగా నశించెనేని మానవునికి సంపూర్ణాంతము కలుగును. ఆత్మప్రకృతిని
 సంపూర్ణముగా త్యజించినపుడు తానుగానుండి ఏపనిసచేయక శాశ్వతమైన
 ముద్దిని అనుభవించుచుండును. సన్తార్థప్రవర్తనవలనగాని లేక మతకర్త
 లును చేయుటవలనగాని ఇట్టి ముక్తిదొరకదు. సాంఖ్యమతజ్ఞానమొకలిగి
 ట్టుగానే దొరకును. కపిలుండు వేదములను బొత్తిగా నిర్లక్ష్యము చేయ
 దుగాని వానిని పొరపాటు లేనివానినిగా తలఁచియుండలేదు.

ఆ స్తిక సాంఖ్యమతము.

ఈ మతస్థాపకుండు పతంజలి. ఈయనక్రీస్తుకు పూర్వము ౨౦౦ -
 వత్సరములక్రిందట జీవించియుండెను. నాస్తికసాంఖ్యులు చెప్పనట్లుగా
 జింపఁబడిన పదార్థములు చెందుగావనియు, భగవంతుడు, ఆత్మ, ప్రకృ
 తి, అని మూడుపదార్థములనుటయందే ఆస్తిక నాస్తికసాంఖ్యులకు భేదము.
 భగవంతుడు ప్రకృతివలనచలించువాఁడుగాఁడు. ప్రకృతినికలియుటచే జనిం
 నఆత్మయొక్క బాధను తప్పించ శక్తిగలిగియున్నాడు. దీనికొఱకు మాన
 వుడు? (౧) యమము. (౨) నియమము. (౩) ఆసనము. (౪) ప్రాణా-

యూమము. (౫) ప్రత్యాహారము. (౬) ధారణము. (౭) ధ్యానము. (౮) సమాధి అనునీ యోగసాధనములగు యెనిమిదింటిని వాడుక చేయవలయును. యోగ మేవిధమున చేయవలయునో యదివివరముగా వ్రాయఁబడియున్నది. యోగాభ్యాసము చేయువాడు సన్తార్థమును, బాధపెట్టుకుండుటయును, విజమును, (కామాది నిగ్రహమును), దొంగిలింపకుండుటయును, పరధనాపేక్ష లేకుండుటయును, వేదవాక్యములను చదువుటయు, పక్షత్రతే, తృప్తితపస్సు, తన్ను వశపరచుకొనుట, వీనిని సంపాదించుచు, తనమనస్సును బ్రహ్మమందు లియ్యఁజేయవలయును. లాభమునుకోరి యీవిధముగా యోగభ్యాసము చేసినవారికి గొప్పలాభములను, దేనిని కోరకచేసినవారికి శాశ్వతమోక్షమును యోగమిచ్చును.

అద్వైతమతము.

ఈమతస్థాపకుఁడు శంకరాచార్యులు. ఈయనక్రీస్తుశకము ఎనిమిదవ శతాబ్దమునజీవించియుండెను. ఈమతసిద్ధాంతంబులెవ్వియనఁగా — (౧) సత్తమయిత, ఉనికిగలిగిన, పదార్థమొక్కటియే. అది బ్రహ్మము. కేవలజ్ఞానానందమై, ~~అనితముగా, నిత్యముగా, అమృతముగా, అచ్యుతముగా~~ హద్దుకలిగినదిగాదు. మిగిలిన పదార్థము అసత్యము, మిథ్యాభూతము. (౨) మాయా ప్రకల్పితము. అగ్నియొక్క గుణమగ్ని కానటుల బ్రహ్మము మాయగాదు. అదిలేనివస్తువుగాదు. లేక, ఉనికిగల సత్యపదార్థమునుగాదు. అది విసర్జనకు సాధ్యముగానది. (౩) మాయ, సత్య, రజ, సమములను మూడుగుములను; వృద్ధిపాండఁగలిగినట్టియు, భ్రమపుట్టించునట్టియు రెండు శక్తులను; లియున్నది. దానికిగల మొదటిశక్తివలనకొద్దివస్తువు గొప్పదిగాక నఁబడును. రెండవదానివలనత్రాడునుజూచి పాము అని తలఁచునటుల ఒకవస్తువుమఱియొకవస్తువుగాభావింపఁబడును. (౪) బ్రహ్మముమాయతోఁగలిసియొక ప్రధానపురుషుఁడగును. ఆసత్యపదార్థమునందంతయుమాయనివసించియుండదుగా మొకభాగముననుండును. (౫) నేను అనేకములుగా మాటుదునుగాక అనేకప్రధానపురుషుఁడుతలఁచి ప్రపంచమును సృజించెను. అగ్నినుండి నిష్పవర్ణమై యదేనునట్లుగా నశించని ఆ సత్యపదార్థమునుండి వివిధమైన చేతనాతన పదార్థములుపుట్టినవి. బ్రహ్మము ఈ ప్రపంచమునకు ముఖ్యకారణము. ఇది కార్యనిర్వాహక కారణమునుఅయియున్నది. వస్త్రమునందలి దారమునువస్త్రమునకు ముఖ్యకారణముగానుండి దానియందుండునట్లుగా నేపాహమైన అబ్రహ్మము సమస్తమునకు ముఖ్యకారణమై సమస్తమునందున్నది. (౬)

యమునందును మాయ నివసించియున్నది. అయితే, ప్రథమపురమనియందు
 డిన మాయ సత్వగుణమునే గలిగియుండి, “మాయ” అనఁబడుచున్నది. మాన
 వహృద్భూమునందలి జీవముతో కలిసియుండిన మాయ మిగిలిన రజస్తమో
 గుణములను రెంటినికలిగినదై “అవిద్య” అనఁబడుచున్నది. (౨) జీవుడు అవిద్య
 తోఁగలిసియున్నవలకుఉనికిగల సత్వపదార్థమునకును, తానుచూచుచున్నట్టి
 యితర సకలపదార్థములకును, తానుభిన్నమనిభావించును. (౩) అవిద్య జ్ఞానము
 చేతనశింపఁజేయుబడును. ధ్యానము, పాపకృత్యములు చేయుకుండుట, సంధ్యావం
 వనాదికర్మలనుచేయుట, మొదలు గాఁగలకృత్యములవలన జ్ఞానములభించును.
 అవిద్య నశించినట్లుగానే జీవునకు బ్రహ్మైక్యముగలుగును. ఇదియే మోక్షము.
 (౪) అవిద్యననుసరించియున్నవరకు తనకుదృశ్యమగుపదార్థము సత్వమనితల
 చిపురుషుడైవముండినటుల నడచుట ప్రతిమానవునికివిధి. సత్వము తెలిసినత
 రువాతనే ద్వైతాభిప్రాయము నశించును. (అనగా ద్వైతపదార్థమునందలి
 సమ్యక్మునశించును).

రా మా ను జ మ త ము.

క్రీస్తుశకము పదుమూడవ శతాబ్దమునం దవతరించిన
 ద్యుల సిద్ధాంతంబులెవ్వియనఁగాః— (౧) ఆత్మ, ప్రకృతి, భ.
 మూడుపదార్థములుగలవు. పరమాత్మ సర్వవ్యాపి గనుక జీవాత్మ, ప్రకృతి
 కలిసినదనియందుంచున్నాఁడు. సృష్టికిపూర్వముఅనంతములైనయాత్మలును,
 ప్రకృతియు, నామముచేత గాని రూపముచేత గాని ౩ భజింపశక్యములుగానివై
 యగోచరములుగానుండెను. ఆత్మను ప్రకృతిని గోచరముగాఁజేయుటయే
 సృష్టియనఁబడుచున్నది. సృష్ట్యంతమున నవి తమ పూర్వస్థితికిమాటును.
 (౨) ఆత్మ పరమాత్మకంటె భిన్నమైనది. దానికిపుట్టుకలేదు. దానికి ఘట్టుకలే
 నందునచావును గలిగియుండదు. శరీరమునశించినపు డదినశించదు. అది యు
 ణ్మపాయము. వెండ్రుకయొక్క శతభాగమును నూలుభాగములుగాఁజేసిన
 ట్టులైన నచ్చుభాగములతో ఆత్మయొకభాగమని చెప్పవచ్చును. అయినప్ప
 టికిని అదిఅనంతముగానుండగలదు. ఆత్మ అంతములేని నిర్తలజ్ఞానమునుకలిగి
 యున్నదిగాని అనాదినుండి మాయచేకప్పఁబడియున్నది. దాని కర్తములను
 బట్టి లేక దాని గుణములనుబట్టి దానిజ్ఞానము సంతేపమునుగాని వృద్ధినిగాని
 పొందుచుండును ఈలోకమునందును పరలోకమునందును తన పుణ్యపాప
 కర్మములకుదగినట్టి సుఖదుఃఖముల ననుభవించినశిచ్చుట దానికి భగవద్జ్ఞాన
 ముగాని లేక వైకుంఠప్రాప్తిగాని కలుగును. వైకుంఠమునకుఁబోయిన ఆ
 త్మయొన్నటికిని తిరిగిరాదుగాని అట్లునే ఒకతరహాశరీరమును కలిగియ

ధీ భగవత్సేవ చేయుటచేగలుగునుఖము ననుభవించుచుండును. (3) వా
 దేవుడు సుగుణములను గలిగియుండిన పరమాత్మ. లోకములకు వా
 పమయిన కారణము. ఆత్మలకు ప్రాణధారకము. అర్చ, విభవ, వ్యూహ
 సూక్ష్మ, అంతర్యామి, యని వాసుదేవుడు పంచాకారములను కలిగియు
 న్నాడు. అర్చయనంగా పూజింపఁదగినవిగ్రహము. విభవమనంగా రామా
 వతారము కృష్ణావతారము మొదలుగాంగల అవతారములు. వ్యూహమనగా
 గా వాసుదేవ, సంకరణ, సద్గుమ్మ, అనిరుద్ధమొదలగు నామములచేఁబ్రకా
 రింపబడు. సూక్ష్మమనంగా స్థూలముగానుండుట. అంతర్యామియనంగా
 సర్వాత్మలలోపల నివసించియుండుట. వాసుదేవుని ప్రేమదహరించిన
 యాకారములుకలవానినిగాఁదలంచి పూజింపవలయును. మొదటియాకార
 మననుసరించి పూజించుటవలన ఆత్మయొక్క మోక్షమునకు విరోధమైన
 పాపములనేకములు నశించిపోవును. రెండవ యాకారముననుసరించి పూ
 జింప నర్హత గలుగును. (అ) దేవాలయపు వాకిటిని ఊడ్చుట, అలుకుట.
 (ఆ) పూజార్చనములైన గంధ పుష్పములను సిద్ధముచేయుట. (ఇ) దేవత
 లకు నైవేద్యముచేయుట. (ఈ) వేద మంత్రోచ్ఛారణముచేయుట. (ఉ)
 దేవతాస్తోత్రపాఠము. ఈయెదువిధములు పూజయనఁబడుచున్నవి. అట్టిపూ
 జాలనను, దాని చేయుటచే కలుగు జ్ఞానమువలనను, దృశ్యమగుచుండిన
 ప్రపంచము అదృశ్యముగాఁగనఁబడును. పరమాత్మ తనదాసునికి ఆనంద
 రూపమైనట్టియు అమృతమైనట్టియు తనలోకమునిచ్చును. అచ్చటనుండి
 మఱినదొచ్చుటలేదు. పవిత్రమైన వైదిక కర్తములను జేయుటచేతనే మోక్ష
 కు లభించును. ఆకర్తములను జేయుటవలన ఇంద్రియ వశికరణము, భగవం
 తుని తేజయవలయుననే కోరిక, కలుగును. కర్తములు, బ్రహ్మజ్ఞానము,
 తాత్పర్యములను గల సున్నవి. జ్ఞానము భక్తిని గలుగఁజేయును.
 ఆ విధేకము, తపశాదులు, వి ఆధ్యాసము, ఈ క్రియ. ఈ నాలిగింటిద్వారా
 భక్తికలుగును. విధేకముఅనగా దేహాత్మాది విభేదజ్ఞానము. విమోహము
 అనగా, ఇంద్రియ వ్యాపారములందు వ్యష్టితేక యేకాంతముగా ధ్యానేము
 చేయుట. కర్తములచేయక జ్ఞానముద్వారాగాని భక్తిద్వారాగాని మోక్ష
 కు లభించును. కర్తనహితమైనభక్తిగలిగి, జ్ఞానమువలన మోక్షము సిద్ధించును.
 విభేదముగా నాలిగించిన జ్ఞానము, భక్తి, కర్తములు ఈ మూడును
 మోక్షము నియంబాలన. దేహాధ్యాసమువలనగాని, జ్ఞానమువలనగాని, పాం
 దిత్వమువలనగాని పాండిత్యముగాని భగవంతుని నిర్ణేతక జాయమాన
 మోక్షమువలననే దానిని పొందవలయును. భగవంతునియందేవరికిష్ట మో
 వారి భగవంతుని పొందుదున్నాడు. తనైన కన్తుపఱచినది ద్వైతముగాఁ

గనబడుచున్నను ఈమతము విశిష్టాద్వైత మనబడుచున్నది. సూక్ష్మార్థాభి
 ఆకారములందు ప్రపంచమున ధిష్ఠించియున్న విశిష్టమును సమత్వము
 ను కల్గియుండునని చెప్పనపుడది ద్వైతముగాదు. ఇట్టి సమత్వమునొ
 ప్పకొనని మతములేదుగాని వేదమునందెచ్చటగాని ద్వైతమునకు వ్యతిరేక్త
 ముగాఁజెప్పబడినయెడల దానికర్థమిదిగాని అత్తయిదు ప్రకృతినిగాని, భగ
 వంతునికని అత్తకునుగాని, సమత్వముగలదను భావముగాదని మూలించుట
 మఁజెప్పుబడెను.

మా ధ్వ మ త ము.

అనేకావలంబకులను గలిగిన యీ మతమును గ్రహించిన అనుభవార్థము
 మ లేక పూర్ణప్రజాఁడు వాయుదేవుని మాడతయనడల గముగా నంగీకరించు
 చున్నాడు. ఆయన క్రీస్తుశకము పదుమూడవ శతాబ్దమున బనిరచెను. ఈ
 మతమునకు ద్వైతమనిపేరు. (౧) భగవంతుడగు శివుని నీవొక్కఁడని భా
 న్నుండు. (౨) భగవంతుడు ప్రకృతికంటెనుభిన్నుండు. (౩) ఒక మూర్తి ప్రకృ
 యొక అత్తకంటెభిన్నము. (౪) అత్త ప్రకృతికంటె భిన్నము. (౫) అత్త
 తియొక్క భాగము మఱియొక భాగముకంటె భిన్నము. అని యీ మతమున
 ము. ఈ మతసిద్ధాంతంబు లెవ్వయనఁగాఁ—

(క) భగవంతుడు, అత్త, ప్రకృతి, ఈ మూడును స్వతంత్రములు. కాశ్వతపదార్థములు. (ఖ) విష్ణువు సర్వశక్తిగల భగవంతుడు. అతడు
 స్వతంత్రముగలవాఁడు. అత్తలు, ప్రకృతి, భగవంతుని ననుసరించి
 వేసికొనియున్నవి. (గ) అత్తలు అణుప్రాణములు, అణుస్వరూపము
 గానున్నవి. (ఘ) ఒక మహాప్రళయముపోయి మఱి ఒక ప్రళయము
 ను వచ్చునరకు ప్రపంచములు పుట్టుచున్నవి. ఇంకెంత జన్మలను పుట్టు
 చుగలవు. (ఙ) ఒక మహాప్రళయమునకును మఱియొక ప్రళయమునకును
 గల మధ్యకాలమునందు ప్రపంచములో కాపురమునుండియు అత్తలనుండి
 అత్తలలోనుండి కొన్నియాత్మలను భగవంతుడు లోకముల నుండి
 తీయును. (చ) అత్తలు తమ పుణ్యసాపకర్మములను పూర్తి చేసి
 మఱియొక శరీరమునకును, ఒక ప్రపంచమునుండి మఱి ఒక ప్రపంచము
 పోయి సూఖదుఃఖముల ననుభవించుచుండును. భగవంతుడు సర్వమును
 గాని లేక శాశ్వత నరకమునకుగాని పోవును. ఈమతమునకు మూలము
 యొక్క చావులుగలవు. (ఛ) అత్తయొక్క జాడము అత్తయొక్క స్వరూపము
 గుట, మానవులందఱియొక్కయు గోవుయొక్కయు సర్పముగలయు

శ్రీకృష్ణులన కలుగుచున్నది. ఆయనయొక్క సర్వోత్కృష్టతను గుర్తించిన వానికే భగవత్కృప కలుగును. (జ) భగవత్ జ్ఞానముద్వారా ఆత్మలు ఆయన కృపను పొందుట నిజమైనది. ఆత్మలు కొన్ని మంచి స్వభావముగలవిగాను, కొన్ని దుష్ట స్వభావముగలవిగాను, కొన్ని మిత్ర స్వభావముగలవిగాను, ఉండుటచేత, ఆ జ్ఞానమునుపొందుట అన్ని యాత్మలకును సాధ్యముగాదు. మంచియాత్మలు జ్ఞానమునుపొంది భగవత్కృపను సంపాదించుకొనును. చెడుఆత్మలు చెడుకార్యములనుచేసి సరకమునకుఁబోవును. మిత్ర స్వభావముగలయాత్మలు పుట్టుచు చచ్చుచుండును. వాని స్వభావమును మార్చుటకు భగవంతునికి శక్తిగలను. ఐన నట్లుచేయుట కాయనకిష్టములేదు. (ఝ) - ర్వశక్తిగల భగవంతుడైన విష్ణువును సేవించుటవలన ఆత్మలు భగవత్ జ్ఞానమునుపొందును. అసేవమూడువిధములుగానున్నది.

(౧) జ్ఞాపకార్థముగా విష్ణువుయొక్క ఆయుధములను శంఖచక్రకాకితములను వేసికొనుట.

(౨) పరమప్రభువుయొక్క నామమును సదాజ్ఞాపకముంచుకొన నుండుట. తులు మొదలగు వారిని కేశవమొదలగు నామములచేరిలుచు ఉండుట. (౩) కృత్యములగు, (అ) సత్యవాదిత్వము, (ఆ) దయా, (ఇ) సహనము, (ఈ) పవిత్రమైనచదువు, (ఉ) పవిత్రమైనచదువు.

శరీరకృత్యములు - కృత్యములగు, (అ) సత్యవాదిత్వము, (ఆ) దయా, (ఇ) సహనము, (ఈ) పవిత్రమైనచదువు, (ఉ) పవిత్రమైనచదువు.

మానసకృత్యములగు, (బు) నిరుపేదలను దుర్బలులను మోయుటగా సాచుట. (బు) నిరుపేదలను దుర్బలులను మోయుటగా సాచుట.

మానసకృత్యములగు, (బు) దయ, (బి) సహనము, (బి) సహనము చేయుటయందా తురత. అనునీపదివిధముల పూర్ణమైనది. (బి) సహనము చేయుటయందా తురత. అనునీపదివిధముల పూర్ణమైనది.

(జి) మొదట సర్వాధికారియగు విష్ణువు, తరువాత లక్ష్మీ, తరువాత బ్రహ్మ, వాయువు, తరువాత బ్రహ్మభార్య, తరువాత వాయువభార్య, తరువాత తరువాత గరుడుఁడు, తరువాత ఆదిశేషుఁడు, తరువాత ఈ ముగ్గురిభార్యలు, తరువాత ఇంద్రుఁడు మొదలగువారు. హృద్వృత్తులు దేవతలలో కలదనిచెలియుట స్వర్గమును పొందుటకు. (ట) (౧) భగవంతునికిని ఆత్మకును; ఆత్మకును ప్రకృతికిని గాఁగల పంచభేదములను నమ్మనపుడును, (౨) విష్ణుదేవునికిని సముద్రమునకు నమ్మనపుడును, (౩) విష్ణువు సంపూర్ణుఁడు కాఁడని నమ్మనపుడును, (౪) విష్ణువునకుఁ గొప్పదని నమ్మనపుడును, (౫) ఒక యవతారమునకును మఱియొక యవతారమునకును భేదముగలదని నమ్మనపుడును, (౬) విష్ణువునకు జనన మరణములు లేవని నమ్మనపుడును.

నమ్మనపుడును, (౮) విష్ణుభక్తుల నసహ్యించునపుడును, (౯) పరిత్రమైన గంధముల నిందించినపుడును, ఆత్మలు శాశ్వతనరకమునకుఁబోవును. ఆత్మలు శాశ్వతనరకమునకుఁబోవుటకు ఈ గుణములన్నియుఁగలియవలయును. ౩) ఈ ప్రపంచమునందు భేదము కలిగినట్లే సుగుణమునకుఁదగిన సుఖము స్వర్గమునందును, దుర్గుణమునకుఁదగిన బాధలు నరకమునందును, తారతమ్యమును కలిగియుండును. ఇవిగాక సత్పురుషులవలంబింపవలసిన యల్పదయము లనేకములుగలవు. ఇప్పుడు చెప్పినవి ముఖ్యములేనవి.

వల్లభమతము.

కై) స్వశకము పదియైదవ శతాబ్దమునందు కృష్ణుని యవతారముగా వుండినటులఁదలఁచఁబడువల్లభాచార్యునిచే నీమతము స్థాపింపఁబడినది. ఈ తమయొక్క ముఖ్యసిద్ధాంతంబు లేవైనఁగా — (౧) భగవంతుడగు యుగ్మడు, సత్తనియు (ఉనికి), చిత్తనియు (జ్ఞానము), ఆనందమనియు, త్రివిధుడు. (౨) పదార్థము సత్తుయొక్క భాగము. అత్తు చిత్తుయొక్క భాగము. (౩) ఆత్మలనేకములుగలవు. (౪) కృష్ణుని యాజ్ఞవలన అత్తు దేహమునఁబ్రవేశించి తననిజమైన జ్ఞానమును మఱచుచున్నది. అయితే ఆయన దయవల్ల తనజ్ఞానమును తిరిగి పొందినచే, కృష్ణుని సన్నిధానమునకుఁబోయి, ఆయన సదానివసించి, నిత్యపదవిని బొందుచుండును. అది కృష్ణుని చేరును నని ఆయనలో వికృతముగాదు. (౫) కృష్ణుని కృపను బడయుటకును, పరపదమును బొందుటకును, ఆయనయందలి భక్తియే కారణము. భక్తినిగలిగి గారు, శాస్త్రము, దాస్యము, సఖ్యము, మాధుర్యము లేక మోహము అనెడునాగుదశలనుపొందవలయును. మాధుర్యమెట్టిదనఁగా, కృష్ణునియొద్దకు వచ్చి పుగోపి కాస్త్రీలకుగలిగినప్రేమవంటిది. (౬) గోకులవనమున ని, పురుషులు గాగాని, పుష్పములు గాగాని, ఆకారములు భరించునట్టివిగాని, చిరజీవించినజనులు పుష్టిమార్గముననుసరించినవారై ఒకతరపక్షమునకు తగియుందురు. భాగవతమునుచదివితాముపూజించుప్రతిస్థువు దును కృష్ణుని యొప్పుకొనినవారు మార్యాదికులనఁబడినవారై కొద్దితర స్వర్గమునకు అర్హులగుదురు. (౭) వల్లభాచార్యులవారు సన్యాసాశ్రమ నంగీకరింపలేదు. కృష్ణుని పూజించుటకు, సుపవాసములు, అహంకారమునఁజూట, ఇంద్రియసంకరణము, అవసరము కావనియును, ప్రపంచము దలి యోగ్యపదార్థములు అనుభవమునకు ద్వేషింపఁబడినవనియును, ఆయన తేజస్వము.

శా క్తే య ము.

ఈ మతము చాలా పురాతనమయినది. ఇది దక్షిణహిందూదేశ, విస్తారవ్యాపకము కలిగియున్నది. దానిసిద్ధాంతంబు లెవ్వియనఁగా - ఉనికిగల సమస్తమునకు శక్తియాదికారణమైయున్నది. (౧) సంఖ్య దపరిమితమైన జీవాత్మలు అదిశక్తియొక్క తేజస్సులైయున్నవైనను యశులొనై దానికంటె తాము భిన్నమని తలంచుచున్నవి. (౩) జీవస్థములును, నిర్జీవపదార్థములును, పూర్వజన్తకర్తములకుఁదగినయాత్మలను, యున్నవి. ఆత్మము, కర్తము, అసోదియైయున్నది. (౪) ఆత్మలు ఒకశరీరము డి మఱియొకశరీరమును పొందుచుండును. అయితే, మానవశరీరమును దినతరువాతనే వాటికిస్వర్గముదొరకును. (౫) స్వర్గమునుబొందుటకు అది క్రియలుగా స్త్రీలను మానవులు పూజింపవలయును. వారికసౌఖ్యముని దానిని చేనినిజేయఁగూడదు. స్త్రీని పుష్పముతోనైనను కొట్టఁగూడదు మొయొక్క ప్రతియవయవమును తమమతమునందు విధించినప్రకారము జించి, అన్నమును, సారాయని, ఆమెకిచ్చి, తానుభుజించి, తరువాత య ను భోగింపవలయును. అట్టిపూజ యీలోకమునందును, రాంబోవులో కలదు. (౬) స్త్రీలనిప్రకారము పు నునఁబడు లోకమునకుఁబోవును. అ నునకుంటె భిన్నమైన పదార్థములేదు. అనుభుము స్త్రీసంభోగము తోసమానముగను, కర్ణు, సారాయము, త్రాగుటవలన కలుగు సుఖము విగను, ఉండును. (౭) ఉపవాసముండుటవలనగాని స్నానముచేయుటవ గానిబలియిచ్చుటవలనగాని ప్రార్థనలుచేయుటవలనగాని కర్తములుచే టవలనగాని లేక తమమతమునందువిధించిన ప్రకారముగాగాక యిత గా కర్ణుత్రాగినగాని ఆహారముభుజించినగాని స్త్రీసంభోగముచేసినగా యోజనములేదు. (౮) తమమతమునందు విధింపఁబడినప్రకారము అది ని పూజించు భక్తునికిగాని లేక యోగికిగాని తనతోఁబుట్టువునుగాని కై నగాని ఇచ్చుటవలన పుణ్యముగలదు. పసిబాలురును అందముగ రును పూజార్హులు.

ప శు ప తి సి ధ్ధాం త ము.

ఈ మతము రుద్రుని యనతారమని చెప్పఁబడు, నకులేశునివలన పింపఁబడినది. అతఁడుకలియుగమున జైశంపాయన శకమునం దవతరిం టుల చెప్పదురు. దీనిసిద్ధాంతంబు లెవ్వియనఁగా:- (౧) సమస్తకా ములకు కారణమైనట్టియు, అపరిమితశక్తులను కలిగినట్టియు, భగవంత్ షొకఁడుగలఁడు. ఆభగవంతుఁడొక్కఁడేయైనను నునకులనుబట్టియు, ప

పుట్టియు, మహేశ్వరుడు, విష్ణువు మొదలుగాఁగల నామములచేపభి
 యుపాసించునాఁడు. (౨) జీవాత్మ భగవంతునితో సమము, శాశ్వత-
 పదార్థమైనను ఆయనకుండు శక్తులుదానికిలేవు. (౩) భగవత్కృపవల
 నా ఆ పరమపురుషుని సన్నిధానము ఆత్మకుదొరకును. మతకర్తములనుజేయు
 విధులనగాని లేక మతసిద్ధాంతములప్రకారము భగవంతుని జేలియుటవలన
 గాని భగవత్కృపగలుగును. (౪) మతకర్తములెవ్వయనఁగాః—(అ) విభూ
 తిశాసనము. (ఆ) విభూతిమీఁద శయనించుట. (ఇ) రుద్రుని నామోచ్ఛ్వా
 సము. (ఈ) మహేశ్వరునిగుణములను, నామములను, ముఖ్యము కీర్తనలుపా
 డుట. (ఉ) ఎద్దు అంకెవేయునటుల “హేమా” యని కేకవేయుట, (ఊ) గుర
 జిట్టుట, వణకుట, కుంటుట, ఉపసర్పించుట మొదలగు కృత్యములు.
 (ఋ) నృత్యము (బూ) పూజ (బి) ఉచ్చిష్టపదార్థములను భుజించుట,
 వివరలగునవి. (జి) మోక్షము బాధానివారణముచేమాత్రము లభింపదుగాని
 కష్టత్యము, వడిగనాలోచించుట, ఇచ్ఛానుసారముగా ఆకారమును భరిం
 చుట, నిరాటంకముగా స్థలములందు సంచరించుట, వీనిని కలిగియుండవలెను.
 పైనుదహరింపఁబడిన పనులుగాని జ్ఞానముగాని తమంతటతామే
 మోక్షము నియ్యఁజాలవుగాని భగవంతుని యిష్టముమీఁద వానిఫలితము ఆ
 రమైయున్నది. వ్యవసాయము వర్షముమీఁద ఆధారమైయుండునను
 పాయదారుఁడు చేయునటుల ఫలితము నష్టకములేకపోయినను మనుష్యు
 తమపనులను చేయుచుండవలయును.

శ్లో వ మ త ము.

ఈ మతము పశుపతిసిద్ధాంతమునుండి పుట్టినటుల కనఁబడుచున్నది.
 శ్రీస్తుశకము పదునొకండవ శతాబ్దములో జనించినది. శ్రీకాంత శివా
 రి యీమతస్థాపకుడు. భగవంతుఁడు (పతి), ఆత్మ (పశు), పదార్థము
 (పాశము) ఒకటికంటె మఱియొకటి వేఱువేఱని దానినిశ్చయము. (౧) భగ
 వంతుడు (పతి) యజమానుడని, ఆత్మపశువని, పదార్థము (పాశము) దాని
 కట్టుత్రాడు అనియు, చెప్పుచుచున్నది. అఁగా ఆత్మయొకమృగము.
 వంతుఁడు దాని యజమానుఁడు. పదార్థము దానిని కట్టుత్రాడు. (౨)
 ఁడే జేవుఁడు. ఆయన సర్వదర్శి. ఆయనకు స్థూలశరీరములేదు.
 సుక్ష్మమున శక్తియే ఆయనశరీరము. నిరాకారుని ధ్యానించుటకు
 ని పూజించుటకు గాని కీలులేదు ; గనుక తనదాసులకు దయనుచున్న
 పశుకొన్నియొకారముల నాయనధరించును. సృజించుట, కాపాడుట,
 రక్షణజేయుట, మఱుగుజేయుట, ఆయనపనులు. ఆయనసర్వము నకుకర్త.
 జంతువులచేరేయఁబడుపనుల విచారింపనివాఁడుకాఁడు. (౩) ఆత్మయొ

ణుస్వరూపము గాదు. అది సర్వవ్యాపి. కాలముచేతగాని స్థలముచేత
 హద్దుగలదిగాదు. తమకర్తములనుబట్టి తిరిగివుట్టుచుండును. పదార్థము
 డి ఓడి, శివునిలో కలియుటవలనగాని, లేక ఆయనసన్నిధానమును; సవ
 మును, పొందుటవలనగాని మానవునిజన్మముసాఫల్యమగును. (౪) అత్త తో
 సంబంధము కొద్దికాలముండునదైనను పదార్థము శాశ్వతము. దానిగుణవ
 ద్వియనఁగా. — (క) మలముఅనఁగా అత్తలకుగల హేతుజ్ఞానమును, పను
 యుశక్తిని. కష్టము. బియ్యమునకు డొక, రాగికి తు
 ఎటువంటివో అత్తకు మల(పాప)మటువంటిది. (ఖ) రోధమును పదార్థ
 యొక్క శక్తియని వర్ణింపుదురుగాని నిజముగానిది తనయోగ్యతకుఁదగి
 గాపదార్థమున కధ్యక్షుడుగానుండి అత్తనుమఱుగుపఱచగల శివునిశ
 యున్నది. (గ) కర్తముఅనఁగాపని, లేక పనియొక్కఫలితము. (ఘ) మా
 ఇది సృష్టియందు ప్రకాశించును. ప్రపంచము నశించినతోడనే భగవచ్ఛ
 లోకలియును. (౫) (౧) జ్ఞానము. (౨) క్రియ. (౩) యోగము. (౪) చ

నుల యోగ్యతనుబట్టి సర్వము శివునిలో భగవంతుడగును. పదార్థము
 విద్యేశ్వరులగుదురు. కొందఱు శివునితోతుల్యులగుదురు. మఱికొందఱు
 మఱియొకవిధముగానగుదురు. పనులవిచారణలేకయే పరమాత్ముఁడు అ
 యొక్కమోక్షమునకు కారణమని పశుపతి మతసిద్ధాంతము. కర్తమును
 పరమాత్ముఁడు కారణమని శైవులసిద్ధాంతము. ఈ విషయమునందేరెం
 తెగలవారికినిభేదము.

ప్రత్యభిజ్ఞేవమతము.

ఈ మతము అభినవగుప్తాచార్యునిచే స్థాపింపఁబడినది. ఇది శైవమ
 ములో నొక భాగము. ప్రపంచము భగవంతుడైన శివుని యాకారమే
 నియు, పదార్థము, అత్త, అనునవి శివునికంటె భిన్నమైన పదార్థములుకావ
 యి, ఈ మతసిద్ధాంతము. అయితే మాయ యను పదార్థముగలదు. దా
 లోఁబడియుండువర్తకు మానవుడు తనకర్తములనుబట్టి చచ్చివుట్టుచుం
 వలయును. అయితే తానుమహేశ్వరుడేయని తెలిసికొనడనేవాడీకట్టున్న
 డి విముక్తుడై సర్వదర్శిత్యము, సర్వశక్తిత్వము, మొదలుగాఁగలగుణముల
 పొందును. ఈగుణములనుబొందుటకుఅత్తయొక్క ముఖ్యస్వభావమును
 దుతెలియుట యగత్యము. అయితే, మాయ జనించినవిధము సృష్టముగా

రా శై శ్వ ర సి ధ్ధాం త ము.

ఇదియు శైవమతములోనొకభాగమే. గోవిందభాగవత పదాచారము, రాశేంద్రుడు, మొదలగు మాహేశ్వరులుతాము భగవంతునితోతుని యొప్పుకొనిన వారైనను, మోక్షము జ్ఞానమువలనను, జ్ఞానముచేతను, గలుగును గనుకను, చదువుకొనుట ఆరోగ్యశరీరముండిననే పీలులేదుగనుకను, మనశరీరములను బలముగాను శాశ్వతముగాను కొనుట యగత్యమని చెప్పుదురు. హర గౌరుల సృష్టిసంగమమువలన పాదరసము, అభ్రకము, వీని సహాయమువలన ~~అభ్రకముగలు~~ గోవిందభక్తునిచే నాజ్ఞాపింపఁబడిన విధముగా తయారుచేయఁబడిన రసముయొక్క ప్రయోజనమువలన, దైవశరీరమును పొందినవారైన, జీవులయందు అనేకులు దేవతలు, మునులు, మనుష్యులు, మోక్షమును పొరి. ఈ పాదరసమును మొదట రక్తమునకును, తదనంతరము శరీరమును ఉపయోగింపవలయును. ఇదిశరీరమును పరలోకసంబంధమైనదాఁజేయును. అట్టిశరీరములేకపరిశుద్ధజ్ఞానమును, ధ్యానమును, కలుగుటకు రీదు. దృష్టిచేతగాని స్పర్శముచేతగాని లేకపూజచేతగాని పాదరసముయొక్క ప్రయోజనమును పొందవచ్చును. పాదరసముయొక్క సహాయము దైవశరీరమును పొందగానే పరిశుద్ధజ్ఞానము ప్రకాశించును. అప్పుడు మాయనుండి విముక్తుడై పరిపూర్ణత్వమును పొందును.

న్యాయ సి ధ్ధాం త ము.

ఈ సిద్ధాంతము త్రేతాయుగమున జనించినట్లు చెప్పఁబడు గాత్రమున స్థాపింపఁబడినది. దీనిసిద్ధాంతంబు లెవ్వియనఁగా:— (౧) ఆత్మ శరీరకంటెను ఇతరేంద్రియములకంటెను భిన్నమైనది. వివిధశరీరముల యాత్మలు వేరువేరుగా నున్నవి. (౨) పరమాత్మయొక్కటే. అది వస్తవస్తువులను సృజించెను. అది సమస్తజ్ఞానమునకు మూలము. (౩) ఆత్మ శరీరములోనుండి మఱియొక శరీరమునకు పోవుచుండును. తాను సత్కర్తమునకుగాని దుష్కర్తమునకుగాని తగినఫలము ననుభవించును. (౪) బాధయొక్క నివారణయే యునికియొక్క యంతము. జ్ఞానము, ఆత్మనుధ్యానించుటవల్లను, అనఁగా తన్ను దెలిసికొనుటవల్లను, సుఖమును బొందునుగాని పుణ్యకార్యముల వలనగాదు. ఆ పుణ్యకార్యములవల్ల గొప్పస్థితివొరకును. (౫) ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఉపమానము, శబ్దము, అని ఈమతము నాలుగునిధ ప్రమాణములనొప్పుకొనుచున్నది.

కణాదసిద్ధాంతము.

కణాదసిద్ధాంతములు సాధారణముగా గౌతముని సిద్ధాంతము నేర్పరించుచున్నవి. ఈ ప్రపంచము శాశ్వతములగు పరమాణువులను బడినదని ఆయన చెప్పుచున్నాడు. వేదములు క్రమమైనవిషయములు లుపుచున్నందున ఒప్పుకొనుచున్నానుగాని దేవునినుండివచ్చినవని చెప్పుచున్నాడు. కణాదసిద్ధాంతమునకు వై శేషిక సిద్ధాంతమనికూడ పేరు పొందినది.

పాణిని వ్యాకరణ శాస్త్రమునుచేసెను. వ్యాకరణ శాస్త్రము క్క. యుద్దేశ్యముమాటలకు క్రమమైన భాష్యము చేయుట వేదము కాపాడువిధమనియును, క్రమమైనపదము సుపయోగించుటవలన మేలుగుననియును, క్రమమైన యర్థము, పదము, తెలిసికొనుటవలన స్వర్గము లభించుననియును, ఈ మతసిద్ధాంతము. పరమాత్మ స్వయము వివిధపదములచేఁగ్రహింపఁబడు నొకవస్తువైయున్నది. గనుక ములు మాయాస్వభావస్థితులనుబట్టిపుట్టుచున్నవి. పదములక్రమమైనయర్థము తెలియుటయే అంత్యచుఖమునకు సాధనము.

—: (0) : 0 : (0) : —

బ్రాహ్మమతసిద్ధాంతము.

ఈ మతొద్ధారకుఁడు శ్రీ రాజా రామమోహనరాయఁడు. ఈతఁడు ౧౭౭౪ సం॥న, బంగాళరాజధానితోఁజేరినవల్నాగ్నీజిల్లాలోని రాధానగరమున, పులీనబ్రాహ్మణకుటుంబమునందు, జన్మించెను. ఈతఁడు హిందువులలోని శైవాభిప్రాయములను తొలంగించి ఒకజాతివారిని గాఁజేయవలెనని (పరిశుద్ధమైన ఆర్యమతమును) ఏకేశ్వరోపాసనను ప్రబలపఱచుటకు కలకత్తాలో, నొక చాసాంకోలో, ౧౮౩౦ సం॥న, (బ్రహ్మోపాసనామందిరము) బ్రాహ్మసమాజమునిర్మింపఁగఁగి, ఇండియానుండి ఇంగ్లీషుపార్లమెంటుకు వెలుపఁబెట్టినవరించుటకు, ఇంగ్లెండునకు వెళ్లి ౧౮౩౩ సం॥ సెప్టెంబరు ౨౭ తా॥న, బ్రిష్టులునగరమున, స్వర్గస్తుండయ్యెను. బ్రాహ్మమతము ననుగవమున కమర్చినవారు శ్రీ మహర్షి దేవేంద్రనాథ తర్కయనఁగాః—

కణాదసిద్ధాంతము

౧. ఈ ప్రపంచమునకు సృష్టిస్థితిలయకారణ భూతుఁడైన దేవుఁడొ
 ఁడే. ఆయన ఆత్మస్వరూపి. శక్తియందును, జ్ఞానమందును, ప్రేమయొ
 గ్గాయమందును, నీతియందును, పవిత్రతయందును, అనంతుఁడు. సర్వ
 పి. నిత్యుఁడు. ఆనందస్వరూపి.

౨. జీవాత్మ నిత్యమైనది. క్రమక్రమముగానంతములేని వృద్ధినిపొం
 దును. అది చేయుపనులయందు నీశ్వరునకు తరవాదియైనది.

౩. భగవంతుని ఆత్మస్వరూపినిగాను, సత్య జ్ఞానానందస్వరూపిని
 గాను, పూజింపవలయును. నిజమైన ఆనందమును, మోక్షమును, పొందు
 భగవత్పూజ అగత్యము.

౪. భగవంతునియందలి ప్రేమయు, జీవితకాలమునందంతయు
 యిష్టమునుచేసి నెరవేర్చుచుండుటయు, నిజమైనపూజ.

౫. ప్రార్థనయు, భగవంతునినే ఆధారముగా నమ్ముటయు, నిజమైన
 భక్తియు ననుభవించుటయు, అస్మీయమైన బలమును పొందుటయు, పొ
 ఁడు.

౬. సృజింపఁబడిన యేవస్తువును భగవంతునికి బదులుగాఁబోయిం
 దు. ఏమనుష్యునిగాని లేక యేవుష్టకమునుగాని పొరబాటును, పొ
 వదనిగాని, మోక్షమునకు ముఖ్యధారమనిగాని, తలంచఁకుటయు.

౭. భగవంతునితండ్రి భావముతోను, మానవకోటిని సహృదయ
 పుతోను, చూడవలయును.

౮. భగవంతుఁడు పుణ్యులను సంతానించును. పాపులను శిక్షించును.
 శిక్షపాప నివారణను కలిగించునుగాని శాశ్వతముగా నుండదు.

౯. చేసినపాపమునకుగాను నిర్మలహృదయముతో పశ్చాత్తాపము
 , యొకను దానిని చేయకుండుటవలన పాపనివారణమగును. జ్ఞాన
 ము, యోగ్యతయందును, పవిత్రతయందును, భగవంతునితో లీయమ
 పి నిజమైన మోక్షము. పట్ల - చెంచలరావు.

విషయ సూచిక.

౧. చార్వాకమతసిద్ధాంతము.	౧౦౪	౧౦౪
౨. జౌనమతము.	౧౦౫	౧౦౫
౩. ఆర్హతసిద్ధాంతము.	౧౦౬	౧౦౬
౪. సాంఖ్యమతము.	౧౦౭	౧౦౭
౫. ఆస్తికసాంఖ్యమతము.	౧౦౮	౧౦౮
౬. అద్వైతమతము.	౧౦౯	౧౦౯
౭. రామానుజమతము.	౧౧౦	౧౧౦
౮. మాధ్వమతము.	౧౧౧	౧౧౧
౯. వల్లభమతము.	౧౧౨	౧౧౨
౧౦. శాక్తేయము.	౧౧౩	౧౧౩
౧౧. పశుపతిసిద్ధాంతము.	౧౧౪	౧౧౪
౧౨. శైవమతము.	౧౧౫	౧౧౫
౧౩. కర్మశాస్త్రమతము.	౧౧౬	౧౧౬
౧౪. దాశేన్ద్రసిద్ధాంతము.	౧౧౭	౧౧౭
౧౫. న్యాయసిద్ధాంతము.	౧౧౮	౧౧౮
౧౬. కణాదసిద్ధాంతము.	౧౧౯	౧౧౯
౧౭. పాణినిమతము.	౧౨౦	౧౨౦
౧౮. ప్రామామతసిద్ధాంతము.	౧౨౧	౧౨౧

